

LADISLAV HEKA: TREBAO SAM, ALI NISAM

Knjiga pod naslovom *Trebao sam, ali nisam* bolno je prisjećanje na rat u bivšoj Jugoslaviji, koja kronološki bilježi zbivanja u regiji kroz životni put glavnoga junaka, Filipa Hercega, izbjeglice iz Beloga Manastira. Autor kroz prizmu tridesetogodišnjeg intelektualca započinje priču u trenutku izbijanja rata u Hrvatskoj i dolazaka-odlazaka prvih izbjeglica i prognanika, tzv. razmjene stanovništva. Emocionalni naboj još snažno izbija iz tih redaka, ali se postupno pretvara u rezigniranost, nemoć, očajanje.

A „Meg kellett volna tennem, de nem tettem“ című könyv, fájdalmas visszaemlékezés a volt Jugoszláviában lezajlott háborúra. A főszereplő, Herceg Fülöp, pélmonostori menekült életútja által, időrendi sorrendben rögzíti az eseményeket a régióban.

Poput mnogih drugih intelektualaca i glavni junak umjesto „govora oružja“, radije odabire dobrovoljno izgnanstvo, koje se postupno pretvara u izbjeglištvo i pomirenje s postojećim stanjem. Put ga najprije vodi u Beč, gdje na crno radi na jednom gradilištu, a potom u Mohač u izbjeglički centar kamo su mu protjerali roditelje. Od tada postaje samo jedan od izbjeglica, kojega od ostalih razlikuje samo broj izbjegličkog kartona.

Mint sok más értelmiségi, a főszereplő is a „fegyver szava“ helyett inkább az önkéntes száműzetést választja, menekülté válik és a meglévő állapotokba beletörődik. Legelőször Bécsbe visz az útja, ahol feketén dolgozik egy építkezésen, majd Mohácsra kerül, menekült központba, ahová a szüleit is száműzték. Ettől kezdve, ő is csak egy lesz a menekültek között akit csak a menekült igazolvány száma különböztet meg a másiktól.

U svemu ostalom je poput njih: bori se za paket Crvenog križa, za pomoć od Karitasa, stoji u redu za izbjegličku pomoć od 1200 forinta. U trenutku kada se nađe na rubu, kada izgubi svoj ponos i dostojanstvo utjehu pronalazi u Bogu, te mu se tada dogodi ljubav, ponovo diše punim plućima. Međutim, rat mu odnosi i ljubav, a s njom i sva nadanja, volju za životom, snove... Ostaje mu samo puko preživljavanje, bez puno emocija, ali s grčevitom željom da povрати ono što je njegovo. Nakon sedam godina izbjeglištva vraća se s roditeljima u devastiranu kuću, ali ju više ne osjeća kao svoj dom.

Minden másban, ő is olyan mint a többiek: harcol a Vöröskereszt csomagjáért, a Karitas segélyéért, sorban áll az 1200 forintos menekült támogatásért. Abban a pillanatban amikor elhagyja a remény, mikor elvesziti a büszkeségét és tisztességét, a vigaszt Istenben találja meg, s ekkor szerelembe esik és ismét teli tüdővel lélegzik. Azonban a háború mágával viszi a leányt, s vele minden reményt, életvágyat és álmot.. Marad csak a puszta lét, a túlélés érzelmi szegény mindennapjai, de görcsösen dacol benne a vágy, hogy visszaszerezze amit elvesztett. Hét év menekült élet után visszatér szüleihez, de ott csak a feldúlt házat találja és nem érzi már otthonának.

Pokušava se skrasiti, pronaći izvor egzistencije, pomiriti se sam sa sobom, ali niti u Pečuhu, niti u Belom Manastiru, niti u Osijeku mu to ne uspijeva čak ni sedamnaest godina nakon završetka rata. Njegovi politički pogledi, osvrt na rat i stradanja na kraju 2008. godine znatno su evoluirali u odnosu na stajališta iz 1991. Više nema dobrih i loših momaka, već samo gubitnika, napose među dvomilijunskom masom izbjeglica i prognanika raspršenih na prostoru bivše Jugoslavije, ali i diljem svijeta. Svaki od njih ima svoje viđenje rata, svoga krvnika, izdajicu, čovjeka koji mu je uništio život. Autor nam poručuje da je svaki od nas na svoj način proživio protekli rat i nosi u sebi jedan roman koji samo treba pretočiti na bjelinu papira. On je to učinio.

Megpróbál gyökeret verni, letelepedni, megbékélni saját magával, de sem Pécssett sem Pélmonostoron, sem Eszéken ez nem sikerül neki, még tizenhét évvel a háború befolyezése után sem. Az 1991.-évi politikai nézetei, visszaemlékezései a háborúra és a szenvedésre a 2008. év végére már továbbfejlődnek. Nincsennek már „jó“ és „rossz“ fiúk, csak vesztesek a közel kétmillió menekült tömeg és elüldözöttek között, akik szétszóródtak a volt Jugoszlávia területén és szerte a világban. Mindegyiküknek megvan a saját víziója a háborúról, a saját hóhéra, arulója, embere aki tönkretette az életét. Az író üzenete: mindenki a maga módján élte meg az elmúlt háborút és magában hordozza saját regényét, amelyet csak fehér papírra kell vetni. Ő ezt megtette.

Ladislav Heka roman završava ostavljajući svome, sada već sredovječnome junaku nadu u obnavljanje stare ljubavne veze, te poručuje kako možda njegov život i nije toliko promašen kako ga on vidi sublimirajući ga u stih Trebao sam, ali nisam.

Heka László, regénye befejezésében, meghagyja, immár középkorú hősének, a reményt, hogy újra megtalálja a szerelmét és üzeni : Lehet hogy az élet nem is olyan elhibázott, mint ahogy látja, tömörítve a szólásban – „Meg kellett volna tennem, de nem tettem.“